

A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC (1703–11)

A szabadságharc kitörésének okai és körülményei

A Rákóczi-szabadságharc kezdetének és kibontakozásainak okait a 17. század végi Európa folyamatos mozgásban lévő diplomáciai és katonai eseményeinek, valamint a török kiűzése utáni Habsburg-berendezkedés Magyarországot hátrányosan érintő vonásainak együttesében találhatjuk meg. Mint láthattuk, a 17. század második felének magyar politikusai rosszul mérték fel a dinasztia és az oszmán hatalom közti erőviszonyokat, s ez az utolsó nagy erőfeszítésre készülő török karjaiba kergette többségüket. I. Lipót abszolutisztikus politikája csak a rendi ellenállást erősítette, s hiába figyelmeztetett Zrínyi Miklós arra, hogy a legfontosabb feladat az ország magyar vezetéssel való felszabadítása, a „helytelen helyzetfelismerés” következményeképp az erdélyi csapatok és Thököly hadai a szultáni sereget segítve indultak Bécs alá. Magyarország a döntő pillanatban – jórészt kényszerből – a rossz oldalra állt. Így aztán az ország felszabadítása – kismértékű magyar részvétel mellett – a Habsburgokra maradt, akik ezért be is nyújtották a számlát. A megbízhatatlannak ítélt magyarokat az udvar sokszor ellenfélként kezelte, s e szemléletet csak tovább erősítette az 1697. évi hegyaljai felkelés. A török kiűzése utáni helyzetet Bécs immár alkalmasnak ítélte arra, hogy az abszolutizmust Kollonich Lipót tervezete szerint bevezesse. Az ellenreformációval dústott abszolutizmus előretörése következtében a 17. század első feléhez képest a magyar rendek amúgy sem túl erős birodalmon belüli és európai pozíciói jelentős mértékben tovább romlottak. A felszabadítás haszonélvezőjévé – a háborúra fordított óriási költségért cserébe – az udvar hadiszállítói, a hűséges főnemesség és a hadsereg parancsnokai váltak.

A rendi jogok csorbítása és a leplezetlen alkotmány sértések felháborították a nemességet, s ez a felháborodás találkozott a forsponttal és porcióval szorongott, a másfél évtizedes háború alatt amúgy is nyomorba jutott parasztság végső elkeseredésével. Az 1700-ban kitört spanyol örökösödési háború csak tovább rontott a helyzeten, mivel a Haditanács elrendelte a sorozást, s a válságos hadi helyzetre való tekintettel újabb adókat vetett ki. Ugyanakkor a háború rendkívül kedvező alkalmat teremtett egy Habsburg-ellenes mozgalom megindítására, mert a francia–bajor előretörést megállítandó, a dinasztia szinte minden harcképes katonai egységet a nyugati frontra „dobott át”.

A Felső-Tisza-vidéken nyomban meg is indult Thököly régi híveinek és a jobbágságnak a szervezkedése, s a felkelés kiobbantásához már csak általánosan elfogadott vezetőre volt szükségük. Az örökösödési háború kezdetén egy ilyen vállalkozást a külpolitikai helyzet is reménnyel kecsegtetett: a francia–bajor hadak mélyen bent jártak Ausztriában, s Bécshez közeledtek, ugyanakkor az északi háborúban a XIV. Lajossal jó viszonyt fenntartó XII. Károly svéd király is sikert sikerre halmozott. A szervezkedők **1703 tavaszán** úgy látták, hogy vezetőül nem találhatnának alkalmasabb személyt, mint a még 1700–1701 telén Lengyelországba menekült **Rákóczi Ferenc (1677–1735)** herceget.

Az ifjú herceget számos tényező tette alkalmassá és segítette, hogy a 18. század legnagyobb, dinasztiaellenes rendi összefogásának élére álljon. **I. Rákóczi Ferenc**

fejedelelem és Zrínyi Ilona fia volt, de mikor apja meghalt, anyja újra férjhez ment, most **Thököly Imréhez**. 1688-ban, mikor a Thököly-felkelés bukása után évekig védelt Munkács várát Zrínyi Ilona átadta, őt és gyermekeit a dinasztia felügyelete alá helyezték. Bár Zrínyi Ilona nemsokára követhette férjét a törökországi emigrációba, a gyermekek nevelését – hogy hű alattvalókká legyenek – továbbra is az udvar irányította. Rákóczi Ferenc **Kollonich Lipót** gyámsága alatt, jezsuita szellemben végezte tanulmányait. Bécsben azonban hamar megismerkedett a társasági élet örömeivel, a francia kultúrával, valamint a janzenista gondolkodással. Egyetemi tanulmányai alatt utazásokat tett Itáliában, hogy tovább gyarapítsa amúgy is szokatlanul széles körű műveltségét. 1694-ben Lipót császár engedélyezte, hogy az állandóan csatazajtól hangos rajnai frontra látogasson, ahol tapasztalatokat szerzett a modern hadviselésről és hadseregszervezésről. Ez utóbbinak később döntő jelentősége lett. Ugyanebben az évben Rákóczi meg is nősült, s felesége, a francia királyi családdal is rokon **hesseni Charlotte-Amalie** révén német és francia kapcsolatokra tett szert. A szinte családi hagyománynak tekinthető rendi ellenállásról azonban még külföldi tartózkodása alatt sem feledkezett meg. Nagykorúsága elérésekor hazatérhetett, sárosi főispánná nevezték ki, s visszakapta birtokait, de a békés

Zrínyi Ilona

*II. Rákóczi Ferenc
elfogatása*

gazdálkodás mellett jutott ideje a nagypolitikára is. Barátja, **Bercsényi Miklós** támogatásával – a rendi ellenállók immár hagyományos, bár sokszor csalódást hozó útján járva – megpróbálta felvenni a kapcsolatot XIV. Lajossal. Leveleit azonban elfogták, őt magát pedig felségárulás vádjával 1700 áprilisában letartóztatták. A bécsújhelyi börtönből azonban a porosz Lehmann kapitány – akit ezért kivégeztek – segítségével, a már korábban szintén oda menekülő Bercsényit követve, Lengyelországba szökött. Itt várta a kedvező pillanatot, hogy a magyarországi Habsburg-ellenes erők élére állhasson.

Az **Esze Tamás** tarpai jobbágy és a hegyaljai felkelésben nevet szerzett **Kis Albert** szervezte erők 1703 májusában küldöttséget indítottak a **Brezán** várában tartózkodó herceghez, s kérték, vegye át vezetésüket. Rákóczi „Cum deo pro patria et libertate” (Istennel a hazáért és a szabadságért) feliratú zászlókat küldött a Tiszaháton gyülekező felkelőknek, majd kiáltványban tudatta, hogy élükre áll. A „brezáni kiáltvány” a dinasztia elleni fellépés fő okaként a „nemesi szabadságunkat rongáló, igaz régi törvényeinket, jussainkat megvető”, kegyetlenkedő, hatalmaskodó „idegen nemzet” politikáját említette, de nem feledkezett meg a nemtelenek szenvedéseiről sem. A felkelés céljaként nem a Habsburg-házzal való szakítást, hanem a régi jogok visszaszerzését jelölte meg, ugyanakkor óvott a vallási viszályok újjáélesztésétől és a felkelőknek megtiltotta a rombolást és fosztogatást.

A tiszaháti felkelők száma 1703 májusában a kiáltvány hatására majd hatezer főre emelkedett, s számuk folyamatos gyarapodása mellett néhány hét alatt a várak kivételével kezükre kerítették **Szatmár**, **Bereg** és **Ugocsa** megyét, melyek a Rákóczi-felkelés végéig a **mozgalom bázisát adták**. A kurucokat – a Thököly-felkelés emlékeképp így nevezték magukat – azonban elbizakodottá tették első sikereik, s vigyázatlan csapataikat báró **Károlyi Sándor** satmári főispán **Dolhánál** júniusában szétverte. A néhány század lengyel és svéd zsoldossal a határra érkező Rákóczi a beígért, jól felszerelt kuruc hadak helyett félezernyi megrettent, többnyire kaszával, bottal „fel-fegyverzett” parasztot talált. A kedvező bel- és külpolitikai helyzetben bizakodva azonban úgy döntött, hogy vállalja a kuruc hadak megszervezését és a dinasztia elleni küzdelmet.

A szabadságharc sikerének feltételei

Rákóczi tisztaban volt azzal, hogy mozgalmának sikere alapvetően **két feltétel** megvalósulásától függ: a **külpolitikai helyzet** kedvező alakulásától, valamint az **ütőképes hadsereg** megszervezésétől. Az előbbi csak 1703 végéig volt biztató. Bercsényi Miklós lovassága portyái során elérte Bécs határárt, ám ennél tovább nem merészkedett, ugyanakkor a bajor választó hadai is megközelítették a császárvárost, de a kínálókozó egyesülést Miksa Emánuel elmulasztotta. „....a bajor választófejedelemmel tervezett egyesülésnek minden reményét elvette. Pedig ez volt az egyetlen alap, amelyre támaszkodva a háborút elkezdtem, mert igen jól láttam előre a nehézségeket, amelyekkel találkozni fogok” – írta Rákóczi az Emlékiratokban. Az sem volt túlságosan kedvező, hogy XIV. Lajos tartózkodott a nyílt támogatástól. 1704 áprilisában ugyan megbízottként Magyarországra küldte **Des Alleurs márkít**, s megkezdte az őt eszten-

dőn át tartó pénzügyi támogatást, a „rebellissel” azonban nem kívánt szövetséget kötni. A helyzetet súlyosbította, hogy – bár a frontok csökkentésében érdekelt angolok és hollandok erre biztatták – Lipót császár elutasította a békekötés gondolatát. Nem járt sikerrel XII. Károly megnyerése sem a magyar ügynek. Ő ugyan rokonszenvezett Rákóczival, de újabb, Habsburg-ellenes frontot nyitni nem akart. A látszólag igen kedvező külpolitikai helyzet tehát egyetlen tényezőn állt vagy bukott, a nyugati fronton. A „Nagy Szövetség” **höchstadti** győzelme (1704. augusztus) lényegében megpecsételte a szabadságharc sorsát, ám Rákóczi újabb és újabb szövetségeseket próbálván szerezni, folytatta a küzdelmet. Nemzetközi nyomásra azonban a háború gondolatától elállt a Porta, s hiába ajánlották fel a magyar trónt **II. Miksa Emánuel**nek, a kurucok **trencsényi** (1708), valamint a franciák **malplaquet-i** (1709) veresége miatt ez a terv is kivihetatlenné vált. XIV. Lajos, súlyos helyzetére hivatkozva – ami igaz is volt –, ezek után beszüntette a magyarok segélyezését. Rákóczi 1707-ben kísérletet tett **Nagy Péter** megnyerésére, aki **Varsóban** szövetséget kötött vele, s ráadásul a lengyel trónt is felajánlotta. De a svédek elleni háború lekötötte az orosz erőket, s a **poltavai** győzelem (1709) sem tette lehetővé az érdemi orosz segítséget. Ráadásul a cárt török támadás fenyegette, ezért inkább távol maradt a magyarországi bonyodalmaktól. Rákóczi helyzetét csupán I. Lipót halála könnyítette meg (1705), mert utóda, **I. József**, apjánál nagyobb kompromisszumkészségről tett bizonyosságot. Az ekkor kötött fegyverszünetek azonban átmenetinek bizonyultak, s a tárgyalások csak 1711-ben – igaz, akkor már Rákóczi részvétele nélkül – vezettek eredményre.

A lehetséges siker másik tényezője a hadsereg és a stratégia egymással összefüggő kérdése volt. A legénység és a tisztkar minősége meghatározta az alkalmazott stratégiát – a hadviselő távlati céljait és az ezek eléréséhez szükséges eszközöket –, valamint az összecsapásokban alkalmazott módszereket, a taktikát. Mindháromról elmondhatjuk, hogy igen súlyos hiányosságokkal küzdött. A legénység döntő része gyakorlatlan szegénylegényekből vagy parasztokból állott, s csak csekély számban külföldi zsoldosokból. A fegyvernemek aránya is hagyott maga után kívánnivalót: a **legfontosabb** még mindig a többnyire vitézlő rendből verbuválódott **könnyűlovasság** volt (mezei hadak), a gyalogság (talpasok) a korabeli nyugati hadseregektől eltérően másodlagos szerepet játszott, a tüzérség pedig csak 1704-től – francia tiszteknek kö-

Portyázó kurucok

szönhetően – indult fejlődésnek. Bár Rákóczi mindent megtett a reguláris hadsereg kialakításáért, erőfeszítéseit csak részben koronázta siker. Az 1703 augusztusában kibocsátott „**vetési pátenst**” a hadba vonuló jobbágyok családját mentesítette az úrbéri szolgáltatások és a közterhek alól. Az ez év szeptemberében kiadott **hadi szabályzat** (Edictum Militare) pedig a fegyelmet és a tábori rendet is magukban foglaló általános erkölcsi szabályokat fektetett le. Kiképzési és harcászati kérdésekkel azonban nemigen foglalkozott, már csak azért sem, mert hiányos volt a felszerelés, s az első időben csapnivaló volt a tisztikar is. Ez utóbbiban némi változást jelentett az 1703 őszi nagy „átállási hullám”, mikor tapasztalt tisztek tucatjai esküdtek fel Rákóczi zászlóira. Az első Károlyi Sándor és **Ocskay László** volt, majd őket követte **Forgách Simon**, **Essterházy Antal** és a nagy híró **Bottyán János**. Ugyanakkor nagy csapást jelentett, hogy a harcedzett szerb határőrök szembefordultak a kurucokkal. A kiképzés és az „**udvari ezredek**” erőltetett szervezése ellenére megállapíthatjuk, hogy a bomlékony, fegyelmeztelen kuruc hadak harcértéke mélyen alatta maradt az osztrák ármádiáénak, s 5–10 ezer császári katona képes volt lekötni Rákóczi 70–80 ezer főnyi seregét. A tisztikar tapasztalatlansága és a legénység képzetlensége a kuruc harcmódot (taktikát) is meghatározta. Lehetőleg **kerülték a nyílt**, s általában vereséget hozó **ütközetet** és a várostromokat, inkább a portyázást, s ellenfeleik állandó nyugtalanítását alkalmazták. Ennek előnye az volt, hogy a mozgékony könnyűlovasok hamar tudtak nagy területeket birtokba venni, hátránya viszont az, hogy ezeket képtelenek voltak megtartani. Így aztán nehéz volt hosszú távú stratégiai elképzeléseket kidolgozni, hisz a hadi helyzet pillanatonként változott. 1705 nyarán Herbeville generális az egész „kuruc” Magyarországon átvonulhatott csapataival úgy, hogy – amint csodálkozva megjegyezte – egyetlen kurucot sem látott. Nyilvánvaló, hogy a hadsereg gyökeres átalakítása nélkül vajmi kevés esély volt a győzelemre. Ugyan ezt Rákóczi felmérte – s bár saját vagyonából is rengeteget áldozott rá –, a lemaradást azonban csak részben volt képes behozni. Az 1708-as balsikerű trencsényi ütközetben éppen az oly nagy áldozattal kiállított magasabb harcértékű csapatok semmisültek meg, s ezután a kuruc hadak már képtelenek voltak talpra állni.

A Rákóczi-szabadságharc állama és országgyűlései

A szabadságharc államformájáról az **1705-ös szécsényi országgyűlésen** Bercsényi javaslatára úgy döntöttek, hogy az a „magyarországi státusok és rendek szövetezése”, tehát **rendi konföderáció** legyen. Bercsényi a lengyel példára hivatkozott, mikor azt mondta, hogy ők „főnököt választanak és annak vezetése alatt állítják helyre megsértett szabadságukat”. A konföderáció élére **vezérlő fejedelemként** Rákóczit választották, aki megkapta a törvényszentesítés jogát, valamint azt a lehetőséget, hogy „nemcsak hadi dolgokban, hanem a törvényes egyházi és oeconomiai (gazdasági) állapotokban is” irányíthasson. A fejedelem segítségével és az ország irányítására a rendek Rákóczi mellé 24 tagú **szenátust** szerveztek, míg a gazdasági ügyeket egy **gazdasági tanács** (Consilium oeconomicum) követte figyelemmel. A kormányzás adminisztratív teendői és a diplomáciai előkészítés a fejedelem udvari kancelláriájára hárultak, melynek élén Sennyey István állt, az ügyek vitelében azonban a kancelláriai igazgatónak, Ráday Pálnak jutott a nagyobb szerep. A fontos udvari hadak felügyeletére külön udvari főkapitány-

ságot is létrehoztak Vay Ádám főkapitány vezetése alatt. A hadsereg élére főgenerálisként Bercsényi Miklós került, de a mezei hadak parancsnoka Károlyi Sándor maradt.

A Rákóczi-szabadságharc végéig jellemző az a kettősség, hogy a fejedelem hatalmát központosítani akarta, míg a rendek folyamatosan csökkenteni szerették volna azt. Éppen a rendi ellenállás miatt hiúsult meg a legfontosabb törvénytervezet, a közteherviselés elfogadása, mely pedig jelentősen megnövelte volna a hadsereg gazdasági erőforrásait. A hadsereg minőségének javítása vezette Rákóczit akkor is, mikor 1705. januárjában új fizetőeszközt, a rézből készült ún. **libertast** hozatott forgalomba. Rákóczi nem is titkolta, hogy a döntésben jelentős mértékben szerepet játszott az, hogy ezek után lehetősége nyílt a nemesfémkészletek katonai célokra történő felhasználására. A megfelelő fedezet nélküli libertasok azonban hamarosan inflálódni kezdtek, ezért erőszakkal kellett elfogadtatni őket, ami semmiképp sem kedvezett az amúgy is gyengélkedő gazdaságnak. Így egy idő után a rézpénzt kivonták a forgalomból.

Az 1707-ben összehívott **ónodi országgyűlésen** már a fejedelmi túlsúly érvényesült, Bercsényi aktív közreműködésével sikerült elérni a Habsburg-ház trónfosztását, melytől a külpolitikai mozgástér bővülését várták. Itt végre elfogadták az új, hadszervezeti kérdéseket is tárgyaló haditörvénykönyvet.

A szabadságharc alatt Erdély és Magyarország közt perszonáluniós kapcsolat jött létre, melyet a marosvásárhelyi országgyűlés Rákóczi **erdélyi fejedelemmé** történő beiktatásával törvényesített. (A megválasztás már 1704 nyarán megtörtént.) Az erdélyi ügyeket a fejedelem az erdélyi tanács segítségével intézte. Az utolsó jelentősebb intézkedések – már a katonai hanyatlás korszakában – az **1708-ban Tállyára**, majd onnan **Sárospatakra** összehívott gyűlésen történtek. Itt kimondták, hogy a végig kitartó jobbágyságnak felszabadulnak, s **kollektív kiváltságokat** kapnak. A katonaszkodó jobbágyságot ismét felmentették a közterhek alól, ám ezek az intézkedések a hadsereg állapotán már nem javíthattak. A szabadságharc alatt a vármegyei, illetve a törvénykezési szervezet alapjai nem változtak, pusztán egy új fellebbviteli bíróságot (ítélőtáblát) hoztak létre, ahonnan aztán a fejedelemhez kerülhettek az ügyek.

A szabadságharc katonai eseményei

Az **1703-as** év sikereinek következtében jelentősen kibővültek a kurucok ellenőrzése alatt álló területek. Rákóczi hívei tartották kezükben a Tiszántúlt, a Duna–Tisza közét és a Felvidék Érsekújvárig terjedő részét. Az ország déli részének, valamint Erdélynek és a Dunántúlnak a hódoltatása azonban jóval nehezebb feladatnak ígérkezett. A századfordulón létrehozott, kiváltságokkal ellátott szerb határőrkerületek megmaradtak a császár hűségén, hasonlóképpen nem boldogultak a kuruc hadak Erdély és a Dunántúl császári erődtítményeivel sem. Jellemző, hogy Buda ostromával meg sem próbáltak, s ez intő jel volt a hirtelen nagyra nőtt kuruc hadak harcértékét illetően. A **következő esztendő** legfontosabb hadieseményei a Dunántúlon és Erdélyben játszódtak. Károlyi Sándor hadai két kísérletet is tettek a Dunántúl megszállására, de mindkétyszer kiszorították őket a császári seregek. Az év végén maga Rákóczi indított támadást a Felvidéken, de a **Nagyszombatnál** novemberben súlyos vereséget szenvedett

Kuruc-labanc lovas összecsapás

megsegítésére, s Herbeville győztes seregeit a fejedelemségbe vezényelte. A Rákóczi vezette csapatok a **Zsibónál** épített sáncokban várták a hosszú meneteléstől elcsigázott császári hadakat. A novemberben vívott ütközetben azonban keserves csalódás érte őket: Herbeville katonái lerohanták a félig kész sáncokat, s ismét vereséget mértek a kurucokra. A Rabutin felmentésére indított hadjárat sikerrel ért véget; Erdély a császáriak kezére került. A Dunántúlon viszont a kurucok tevékenykedtek eredményesebben. Bottyán János hadai az év végére szinte az egész országrészt megszállták, ami jelentősen meggyorsította az eddig ingadozó hűségű ottani nemesség Rákóczihoz való csatlakozását. **1707**-ben Rabutin seregeit a Dunántúlra vezényelték, s úgy tűnt, ismét folytatódik a „katonai inga” korábbi járása: ha a Dunántúlon sikeres az egyik fél, akkor ellenfele Erdélyben arathat diadalt. Nem így történt. **Pekry Lőrinc** valóban visszavette Erdélyt, de a császáriaknak nem sikerült a Dunántúl megtisztítása. Bottyán János sikerrel verte vissza Rabutin és Starhemberg generálisok koncentrált támadását, így a Dunántúl is kuruc maradt. Ezek az események, ideértve az ónodi országgyűlést, a szabadságharc csúcspontját jelentették. A győzelmeket azonban nem sikerült kiaknázni. Rabutin az év őszén – kihasználva a Pekry és Károlyi közti huza-kodást – újra, immáron véglegesen visszafoglalta Erdélyt. A fejedelem ennek ellenére **1708** tavaszán úgy vélte, a katonai helyzet kedvező egy nagyszabású offenzívára. Bár a nyugati fronton a francia–bajor szövetség átmenetileg megfordította az örökösödési háború menetét, a bajor választó mégis elutasította a Rákóczi által felajánlott magyar királyi címet. Ezért a fejedelem a porosz trónörökösnek kínálta fel a magyar trónt, majd kiáltványban szólította csatlakozásra a sziléziai és a morva rendeket. Úgy hitte, egy sziléziai betöréssel megteremtheti a kapcsolatot a porosz seregek és a kurucok közt. A titokban készített haditerv sikerét azonban keresztülhúzta a kuruc parancsnokok tapasztalatlansága és tévovázása. Rákóczit rábeszélték, hogy a hadjáratot megszakítva foglalja el az útba eső **trencsényi várat**. A frissen felszerelt, pihent kuruc hadakat azonban a vár alatt beérte a Heister és **Pálffy János** vezette császári lovasság. Bár a háromszoros számbeli fölényben lévő és tüzérséggel is rendelkező kurucok védelmi

Siegbert Heister generálistól, így le kellett mondania a kulcsfontosságú **Lipótvár** ostromáról. Jelentősen kedvezőbbben alakultak a dolgok Erdélyben. **Thoroczkay István** vezetésével, váltakozó sikerű harcok után a kurucok az év végére néhány erődtett város kivételével birtokba vették a Királyhágón túli területeket. Az **1705**-ös év ismét dunántúli kuruc offenzívával kezdődött, de Károlyi seregeit újra a Dunán innenre szorították. A Felvidéken a császáriak kezébe került a kezdeményezés, miután **Herbeville** tábornagy elűzte Lipótvár alól a kuruc sereget. A Haditáncs a kedvező pozíciót kihasználva kísérletet tett az Erdélyben szorult helyzetben lévő **Rabutin** tábornagy

pozícióban várták az ellenséget, augusztus 3-án mégis megsemmisítő vereséget szenvedtek, maga Rákóczi is megsebesült. Ezután már feltartóztathatalanul indult meg a kuruc hadak bomlása. Egész ezredek – köztük Ocskayé – álltak át, emellett a katonák jelentős része egyszerűen dezertált. Az 1709-es évre a kuruc haderő kevesebb mint felére csökkent, s az átmeneti győzelmek – pl. **Béri Balogh Ádám** kölesdi diadala (1708. szeptember) – sem tudták visszahozni a harci kedvét. Annak, hogy a szabadságharc egészen 1711-ig tartott, oka elsősorban I. József külpolitikai koncepciója volt. A császár a nyugati front győzelmeit spanyol és itáliai pozíciói erősítésére kívánta felhasználni, így kevesebb figyelmet szentelt a magyar ügyeknek. Újonnan kinevezett fővezére, gróf Pálffy János tudomására hozta, hogy a Habsburgok hátának biztosítása érdekében a magyarokkal a megegyezésre törekszik. Ezért Pálffy az 1710-ben indított utolsó kuruc támadás összeomlása után nem erőltette a további hadműveleteket. Ennek ellenére a kuruc kézen lévő területek folyamatosan zsugorodtak, s az év végére csupán a Tiszántúl egyes részeire terjedtek ki. **1711** februárjában Rákóczi **Lengyelországba** ment, hogy Nagy Péterrel találkozzék, s felhatalmazta Károlyi Sándort, hogy távollétében vegye fel a kapcsolatot Pálffy Jánossal. A béketárgyalások egyébként sem számítottak újdonságnak, hisz I. József már 1708-ban (Ónod ellenére!) országgyűlést hívott össze Pozsonyba, ahol amnesztiát ígért, valamint az újszerzeményi ügyeket a Magyar Kamara alá rendelte. Sőt 1706-ban Erdélyért cserébe még a birodalmi fejedelemséget is felajánlotta Rákóczinak. Az 1711 tavaszán kezdődő érdemi tárgyalásokról – bár nem minden vonatkozásukkal értett egyet – a fejedelem is tudott, ráadásul egyszer Pálffyval is találkozott.

Az örökösödési háborút lezáró békeszerződések körüli bonyodalmak sürgetővé tették I. József számára a magyar kérdés rendezését. Pálffyt utasította, hogy legyen engedékeny, s ez kapóra jött Károlynak. A feltételekben – melyeket Rákóczi először elfogadott, majd később elutasított – április elején egyeztek meg. A konföderált rendek a **szatmári gyűlésen** megszavazták a béke elfogadását, így

a 12 ezer főre olvadt kuruc had **1711. május 1-jén a majtényi síkon** letette a fegyvert, majd szabadon elvonult. A szatmári békének nevezett dokumentum rendkívül kedvező volt a kurucok számára. Hűségeskü ellenében Rákóczi és hívei amnesztiát kaptak, elkobzott birtokaikat visszaadták. Magyarország megtarthatta alkotmányos különállását, a császár ígéretet tett arra, hogy megtartja a vallási törvényeket, valamint országgyűlést hív össze, hogy a rendi sérelmeket orvosolják.

A fejedelem azonban nem volt hajlandó az eskü letételére, Bercsényivel és néhány hívével együtt inkább az emigrációt választotta. 1717-ben – szultáni engedéllyel – **Rodostóban** telepedett le, s haláláig bízott abban, hogy európai szövetségesek segítségével újraindíthatja mozgalmát, s visszaszerezheti a magyar önállóság zálogának tartott Erdélyt.

MAGYARORSZÁG A HABSBURG BIRODALOMBAN

III. Károly

„...jóssággal és elővigyázattal kell kormányozni és meg kell szüntetni azt a tudatot, hogy a németek elnyomják őket.”

III. Károly (1711–40) Spanyolországból, az örökösödési háború bonyodalmainak ott-hagyva, I. József váratlan halála után érkezett Magyarországra. Mivel nyugaton még folyt a háború, az új uralkodó igyekezett a magyar ügyeket mielőbbi és lehetőleg megnyugtató kompromisszummal rendezni. A korábbi erőszakos abszolutizmus lezárását már a szatmári béke is jelezte. III. Károly a béke határozatait szentesítette, majd azoknak megfelelően **1712-ben Pozsonyba országgyűlést** hívott össze, melyen bebizonyította, hogy a legyőzött ellenfelet egyenlő félként kezeli. Hitlevelet adott ki, esküt tett az ország törvényeire, majd a hagyományoknak megfelelően megkoronáztatta magát. A pestis miatt elrendelt szünetet követően a rendek 1714 végén gyűltek össze újra, hogy az ország újjáépítésének kérdéseivel foglalkozzanak. Bár az uralkodói hatalom túlsúlya folyamatosan érvényesült, az itt hozott majd másfél száz törvény megteremtette a lehetőséget a rendek és az uralkodó együttműködésére és az ország felemelkedésére.

Az első és a korabeli vélekedés szerint legfontosabb feladat az ország védelmének megszervezése volt. A török támadás veszélye még nem múlt el, s ráadásul az is reális lehetőségnek tűnt, hogy a kuruc emigráció az ellenállás hagyományos útját követve a Portával szövetségben próbálja meg a rendi felkelés újjáélesztését. Az **1715-ös törvények** egyike – bár a nemesi felkelés (insurrectio) rendszerét fenntartotta – állandó magyar, de a Haditanács vezetése alatt álló **hadsereg** felállításáról intézkedett, a rendeknek azonban sikerült elérniük, hogy az újoncozás és a hadiadó megszavazása az országgyűlés joga maradt. A hadseregre hamarosan szükség is lett, mert 1715-ben a Porta és Velençe háborúja a Habsburg Birodalom beavatkozásával **balkáni konfliktussá** szélesedett. A **Savoyai Jenő** és **Pálffy János** vezette császári armádia visszavette **Temesvárt** és **Belgrádot**, majd megtisztította az ország déli, még török